

Svedvi Berg hembyggsförening

Skantzen Tidningen

Nr 21, hösten 2011

***Carl Johan Perssons
världsurs - finalist i
Klenod 2011***

www.svedviberg.se

SkantzenTidningen

Nr 21, hösten 2011

*Utgiven av Svedvi Berg
Hembygdsförening*

Adress:
Svedvi Berg Hembygdsförening
Kanal museet Skantzen
734 40 HALLSTAHAMMAR

Telefon: 0220-174 09
E-post: info@svedviberg.se
Hemsida: www.svedviberg.se

Styrelse:

Ordförande: Jörgen Kvist
Vice ordförande: Lennart Lindgren
Sekreterare: David Lunde
Vice sekreterare: Inger Eriksson
Kassör: Agneta Björs
Ledamöter: Ingrid Kruse och Solveig Eklund
Suppleanter: Eva Kruse, Iris Norlin, Eva Wilhelmsson, Alberti Backlund och Gunnel Nordkvist

Redaktion:

David Lunde
Tel. 0220-127 87
E-post: david.lunde@swipnet.se
*Skribent, illustratör och layoutansvarig
- samt p.g.a. brist på andra
redaktionsmedlemmar även redaktör,
ansvarig utgivare, bildletare,
omslagsfotograf, tryck- och
utdelningsansvarig och allt annat som
behövs för att få ut tidningen till
medlemmarna. Avlastning önskas
snarast!*

*Det här är Regina Da Ré
som arbetar på föreningens
kansli sedan i våras.
Hon har ersatt Christina
Holsten som gått i pension.*

Nu drar vi igång med
höstens medlemsmöten.

Tisdag 20 september
Tisdag 18 oktober
Tisdag 29 november

Tid och plats är vid
samtliga tillfällen
klockan 18.00 i
Mekanikusbostaden,
Skantzen

Välkommen!

Carl Johan Perssons världsur - finalist i *Klenod* 2011

2007 överlämnades en märklig tingest till hembygdsföreningen från familjen Persson. Det var ett så kallat världsur, byggt av Carl Johan Persson, kraftstationsmaskinist på Bulten, i början av 1900-talet. Det visar bland annat tiden runt om i världen, datum, stjärntecknen och månens faser. Carl Johan var helt självlärd som urmakare.

När Sveriges Hembygdsförbund och Riksförbundet Sveriges Museer utlyste tävlingen "Klenod 2011" beslöt föreningens styrelse att nominera världsuret. Totalt anmäldes 128 föremål från hela landet. Av dessa valde en jury ut tio stycken som nu svenska folket får rösta fram vinnaren bland. Carl Johan Perssons världsur är ett av dessa.

Röstningen sker via internet. Vi hoppas att alla medlemmar som har möjlighet till det röstar - eller tipsar vänner och bekanta. Gå in på www.klenodsverige.se och följ instruktionerna. Röstningen pågår till 14 oktober. Vinnaren får en specialtillverkad monter.

På följande sidor berättar Carl Johan Perssons barnbarn, Marianne Elofson, om sin farfar och farmor. Från Bo Lage Larsson har vi fått en intervju med Carl Johans son Rune och hans hustru Gurli.

För den som vill läsa mer om familjen Persson rekommenderar vi "Minnets eldar", Ture Perssons dagboksanteckningar sammanställda av hans dotter Maya. Några exemplar finns att köpa på Skantzen. Alfons Perssons berättelser finns i boken "Kolbäcksdalen berättar III - Bruksmiljöer i ord och bild". Tidningen Metallarbetaren hade 1988 ett temanummer om "Vägen till välfärden" där man fokuserade på Hallstahammar i allmänhet och familjen Persson i synnerhet. Kan vara lite svår att få tag på, men texten har återutgivits i boken "Glömskans tid" av Gunnar Lindstedt. *Helt slutsåld* säger de på bokhandeln, men den finns på biblioteket.

Uret finns utställt på Hallstahammars bibliotek under röstningstiden. Gå gärna dit och titta på det!

Liten historik över Alvina och Carl Johan Perssons liv

VÅR FARFAR/MORFAR hette Carl-Johan Persson. Han var född 1867-10-08 i Tysslinge och dog 1944-12-03, han var alltså 77 år när han dog.

Vår farmor/mormor hette Alvina Matilda Holm som flicka. Hon var född 1878-07-19 i S:t Illian och dog 1946-11-03, endast 68 år gammal.

De gifte sig i Kolbäck 1896. Deras första barn, HEDVIG, var troligen född 1897 men hon dog i difteri som helt liten. De fick ytterligare åtta barn, sju pojkar och en flicka. Farmor var 19 år när hon fick sitt första barn och 40 år när hon fick sitt sista.

Karl TURE,
f. 1898-08-12 - d. 1956-04-05
"ALICE" Alexandra Matilda,
f. 1899-12-12 - d. 1976-08-28
Nils ALFON,
f. 1901-06-05 - död 1990-11-06
Johan ALDO,
f. 1903-06-26 - d. 1969-08-26
Per ALLAN,
f. 1905-02-03 - d. 1993-07-24
Adolf TAGE,
f. 1907-08-16 - d. 1994-07-22
Gustaf RUNE,
f. 1913-02-11 - d. 2000-05-16
ARNE Vilhelm,
f. 1918-04-18 - d. 2006-04-22

Farfar hade arbetat som mjölnar-dräng i Garphyttetrakten. Varför han sökte sej till Hallstahammar som mjölnar-dräng i Sörkvarn 1891 vet jag inte, jag kan inte hitta något om det i Tures anteckningar. Mina egna funderingar är att han kom hit och började arbeta och att han träffade farmor (Alvina) här och de blev fästfolk. Dom gifte sej i Kolbäck 1896. Var dom bodde som nygifta vet jag inte heller.

Ett familjeporträtt

Överst från vänster: Alfons och Tage.

Andra raden: Axel, Alice, Carl-Johan, Alvina och Allan.

Sittande på golvet: Rune, Malin, Arne och Aldo.

Det jag vet är att de flyttade till Hellby utanför Arboga 1900 men då var ju de tre äldsta barnen Hedvig, Ture och Alfon födda. Var de är födda står inte heller i min pappas släktforskning.

Ture skriver att familjen hade det ganska bra ekonomiskt under den tid de bodde i Hellby, 1900-1907. De hade ladugård med två kor, grisar och höns, De hade också tjänsteflicka. De bodde mycket naturskönt vid Hjälmare kanal och Kvarnsjön där de också fiskade. Både Carl-Johan och Alvina var tydligen musikaliska. Carl-Johan spelade piano, enradigt dragspel och fiol. Jag tror att han också hade absolut gehör. Båda två sjöng och Alvina ackompanjerade på gitarr eller cittra. Jag vet att Carl-Johan också fyllde glas med olika mycket vatten och så spelade han melodier genom att slå med två klubbor på glasen. Han spelade också på lamp-

kupor och framträdde i olika frikyrkor och nykterhetslokaler.

Farfar hade 55:-/mån. i lön - ingenjören som var anställd vid dockan hade 12:-/mån.

Farfar hade hand om medel till de fattiga, vilka kom till honom för att få pengar. De fick 1 :50 à 2:- varje gång allt enligt Tures anteckningar. Det var intressant för mej att läsa då jag själv arbetat i många år som social-sekreterare och bland annat haft hand om socialbidrag inom ett bostadsområde i Västerås.

Farfar engagerades av bönderna till nykterhetsföredrag. De sista åren vid Hellby började han intressera sej för astronomi. Det var genom att läsa Flammari-ons böcker som han lärde sej mycket om stjärnhimlen. Även jag kommer ihåg att han berättade om stjärnorna och att många frågade honom om universum.

Det fanns ingen brunn eller källa i närheten av bostaden i Hellby utan de fick ta vatten vid en källa och så använde de sjövattnen såväl till matlagning som till dryck. Vatten till djuren hämtades i en nedgrävd så vid vägen. Man kan undra hur hälsosamt det var och om de var sjuka ofta.

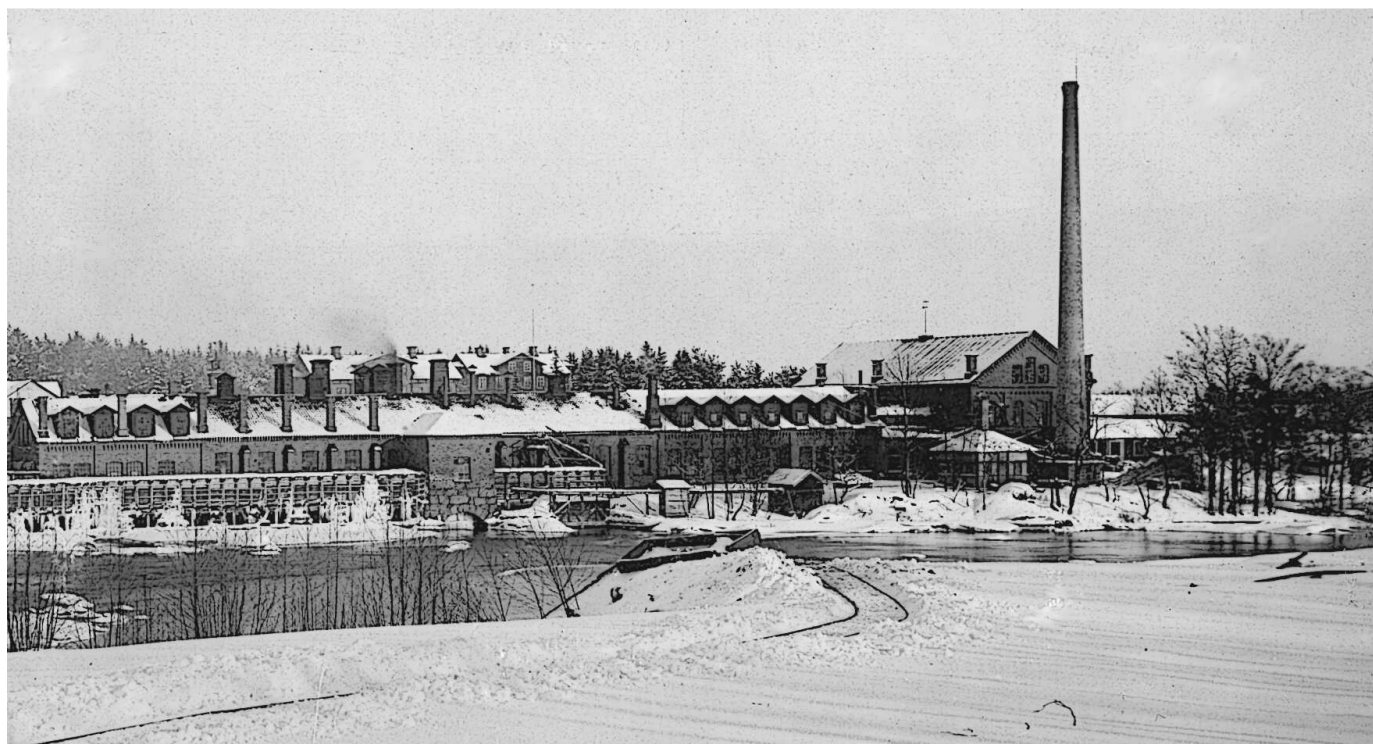
Farfar hade ett 50-tal böcker i bokhyllan. Farfar fick en del böcker av en bokhandlare i Arboga mot att han gjorde en del tjänster åt honom i gengäld. Ture har beskrivit en del titlar förutom många religiösa böcker, Tom Tits Experiment, Camille Flammarion och läroböcker i elektricitet, kokböcker men även lyriken fanns med t ex Elias Sehlstedts visor, Fritiofs Saga av Tegner och olika diktverk av Runeberg och Topelius. Det är inte dåligt om man betänker att han förmodligen bara gått 5 år i skola.

Möblemanget i hemmet var i stort sett lika alla andra hem förutom bokhyllan och taffel-

pianot. Ett dalaur, en klaffbyrå, en empiresäng, en chiffonje, en dragkista, en liten vacker byrå i empirestil med mässingsringar som handtag, den var husmors och den lär finnas på Skantzen-museet. Inga mattor på golvet eller dukar på köksbordet. På borden i kammaren fanns det virkade dukar. Sängarna var högt uppbäddade och på sönd och helgdagar kom ett stort stjärnmönstrat, virkat överkast på. Varje fredag skurades köksgolvet. Chiffonjen var farfars och dragkistan farmors. Farfar var rädd om chiffonjen ty där hade han sina klockhjul och liknande och ingen fick rota för mycket bland hans saker. Han använde det nedfällda locket till arbetsbänk. Till mat var det ofta sill och potatis, det kunde bli både till frukost och middag. Torsdagar ungsannkaka och ärtsoppa precis som nu. Potatis och fläsk, rotmos och svinkött, grynkaka och lingon, sluringar av helgryn, rårakor och lingon. Makaroner och fläsk, kabeljo och potatis. Till aftonvard var

det alltid gröt eller välling. Endast på söndagar fick man kött, oftast höns eller tuppkrycklingar.

Ture skriver att det alltid var mycket folk som kom och gick i föräldrahemmet eftersom farfar lagade och reparerade allt från broscher till symaskiner, klockor och musikinstrument. Han stämde också cittror och dragspel och pianon. Det var emellertid lönlöst att komma till honom med skjutvapen bössor och pistoler. Det vägrade han att befatta sig med. Skjutvapen avskydde han lika hjärtligt som brännvin och svordomar. Han brukade säga till dem som blandade in för mycket svordomar i samtalet "Ropa inte på gubben", d v s den onde. Farfar berättade att då han arbetade i Sörkvarn och var ungsann så kom en gårdfariehandlare och utbjöd sina varor. Ett par kallsonger föll farfar i smaken och han tänkte köpa dem. Gårdfariehandlaren lovprisade då kvaliteten i många eder i olika valörer vilket gjorde att farfar sade "Hur

Bultfabriken

Logen "Segerns krona" i Näs bildades redan på 1880-talet. Efter att verksamheten upphört såldes lokalen som arbetarbostad till Sörstafors pappersbruk men förstördes vid brand 1936.

i hela fridens namn vill ni åberopa lögnens fader, Satan. Jag tänkte göra affär med Er men eftersom ni har ropat på gubben hela tiden så köper jag inget". Gårdfariehandlaren blev säkert en erfarenhet rikare. En annan episod från 30-talets arbetslöshet som Ture skriver om. En man kom in och bad att få några ören och uppvisade sin fackföreningsbok. Farfar tog upp femtio öre och gav honom med orden: "Jag förstår att du visar boken som tecken på att du är en rejäl å aktad man. Men ser du, för mej får du vara mormon eller pingstvän, kommunist eller socialdemokrat, boken bryr jag mej inte ett dugg om och inte vill jag föreskriva dej vad du ska ha pengarna till, du får till och med suppa upp femtioöringen om du har lust". Det var en radikal inställning som jag inte tror var så vanlig på den tiden. Ju mer jag har läst om farfar så har han stigit i min aktning. Det var ingen vanlig gubbe - hur långt hade han kunnat gå om han haft andra förutsättningar som de vi har idag?

Farfar och farmor talade tydligen

inte så mycket vid varandra om folk och förhållanden på orten men desto mer om minnen från Hallstahammar under deras ungdomsår. De talade om logen "Segerns Krona", om lustresor, om baptistförsamlingen som de förmodligen var medlemmar i.

Farfar talade också mycket om Garphyttan och sin barndom, om Garphytteklint och guldhålet som ligger vid foten av klinten och kan kallas en geologisk raritet. Detta har nog de flesta av oss hört våra föräldrar tala om. Min far och Alfon var vid flera tillfällen och besökte både Hellby och Garphyttan. Jag minns ju också att som barn var vi vid flera tillfällen i Garphyttan och hälsade på släktingarna, farfars syster Emma och hans bror Adel och deras familjer.

Ture beskriver barndomen som den bästa tänkbara i frihet och kärleksfull omvårdnad. Det var dock ganska svåra år för farfar och farmor. De blev av någon orsak osams med en som kallades Sägarn, förmodligen på grund av bagateller. Deras tappar kom i slagsmål och farfar och

Sägarn försökte skilja dem åt. Farfars tupp drog sig tämligen ofjädrar ur striden men mjölnarens tupp blev illa tilltygad. Detta var troligen begynnelsen. Farfar och farmor som inte ville vara osams med någon tyckte detta var mycket besvärligt. Farfar yttrade sedan obetänksamt till någon vid kvarnen att han ansåg att Sägarns hustru var upphovet till det hela. Detta yttrande bar sedan någon fram till Sägarns hustru. Detta ledde till att Sägarn och hans hustru kom till farfar för att göra upp. Det blev ett mycket allvarligt uppträdande. Sägarns hustru blev så upprörd att hon tydligen blev helt hysterisk och måste hållas och sedan var tvungen att läggas till sängs. Pastorn tillkallades och det var stor uppståndelse. Pastorn och farfar gick in för att försöka ställa allt tillrätta och farfar räckte fram handen för att be om förlåtelse för de obetänksamma och förflugna ord han till även-tyrs skulle ha sagt men Sägarns hustru ville inte ta emot någon ursäkt. Både hennes man och son och pastorn sökte förmå henne att ta emot ursikten men hon var hårdnackad och vägrade. Efter detta talade inte Sägarn och farfar och farmor med varandra. Ja farfar och Sägarn kunde prata ett och annat med varandra. Osämjan tog dem hårt och var bland annat en av orsakerna till att de flyttade till Hallstahammar trots att de trivdes mycket bra i Hellby. Tänk vad tillfälligheter kan gripa in i människors liv!

Folket i Hellby hade inte några politiska åskådningar eller begrepp. Sådana ord som arbetarrörelse och socialism hördes aldrig men däremot ord som liberal, läsare och godtemplare pratade man ofta om.

Ture berättar om att farfar på vinterkvällarna berättade sagor för barnen. Han lade sej på köksgolvet och barnen satt omkring honom. Farfar var väldigt engagerad i sina barn, något som jag inbillar mej inte var så vanligt på den tiden. Självt kommer jag ihåg att när jag var liten och satt i farfars knä så öppnade han spisluckan så att vi såg elden därinne och så berättade han om tomtar som hoppade därinne i spisen och jag såg faktiskt tomtarna som han berättade om.

År 1901 blev ett förändringsår för alla. Familjen flyttade från Hellby där de trivdes så gott. Det var inte bara osämjan mellan familjerna, det var också så att vattentilldelningen minskade och det innebar att det bara fanns arbete för en mjölnare och eftersom Larsson, den andre mjölnaren var äldst i tjänst så var det farfar som måste flytta. Det blev auktion på djuren och en del redskap och farfar sålde av oförklarlig anledning även sin fiol. Auktionen inbringade 550:- kronor. Familjen bodde i Arboga i en månad. Det var i en liten lägenhet om ett kök och en kammar och Ture beskriver den som liten och trång och illaluktande. De trivdes inte och när han mindes den tiden föreföll den årslång fast det bara var en månad.

1907 fick farfar anställning vid Bultfabriken i Hallstahammar. Han bodde den första tiden i ett ungarlsrum i Tallbacken, det bodde fyra ungarlar på varje rum. Där bodde han tydligen bara i en månad, familjen fanns under den tiden i Arboga. I juni 1907 kom familjen till Hallstahammar. Möblerna hade skickats

med järnväg och hade tyvärr inte kommit fram när familjen anlände. Farfar hade hyrt en lägenhet om ett rum och kök i Svea 8 i Lustigkulla. Eftersom järnvägsvagnen med möblerna inte skulle komma förrän dagen därpå var de inställda på att ligga på golvet den första natten. Emellertid kom en man fram som hette Jäderlund och erbjöd familjen att ligga i deras kammar. Detta accepterades naturligtvis - farfar hade hört efter på Rum för resande men det var fullt. Man kan väl säga att det var ett generöst bemötande som de fick den första dagen i Hallstahammar.

Farfar arbetade med en del olika saker den första tiden på Bulten. Han arbetade mycket övertid för att kunna försörja sin stora familj. En dag kom disponent Amilon och sade "Jag får göra Persson uppmärksam på att om han arbetar ihjäl sig kan inte bolaget ta på sig ansvaret för familjen". Det var ord och inga visor. Så behövdes en maskinist att köra en lysmaskin på nätterna och det arbetet fick farfar. Det innebar att han var nere i kraftstationen varje natt hela veckan. Det innebar 84 timmars arbetsvecka à 35 öre/tim. Det innebar ca 135:-/mån och det klarade han sej på. Emellertid sänktes lönen till 100:-/mån. efter en tid då man anställde en ny montör som även var bas på kraftstationen. Farfar klagade hos disponenten men det blev ingen påökning. För att klara familjen måste han nu arbeta vid gängvalsen på eftermiddagarna. Den påfrestningen tålde han inte utan blev sjuk 1911. Han låg hemma i tre veckor i hög feber. Det konstaterades att han hade tyfus och blev skickad till Epidemisjuk-

huset i Västerås där han var i två månader. Det blev en svår tid för familjen. När farfar skulle få sin första avlöning efter sjukdomstiden så bad farmor Ture att springa ner till kraftstationen och hämta avlöningskuvertet. Ture beskriver hur svårt det var att se sin fars smärtfyllda ansikte när han omtalade att kuvertet var tomt och att han skulle försöka låna pengar. Det var inte roligt för Ture att komma hem till sin mor med det beskedet. En grannfru Mari Jonsson, hade hört vad som hänt genom den öppna dörren och kom upp med 10:- kronor och en annan granne kom med 5:- kronor. Fantastiskt! De hade det säkert inte för fett själva men det föll sej naturligt att hjälpa en granne i nöd. Något sådant vore väl helt otänkbart bland grannar idag. Företaget hade dragit vad dom skulle ha - hyra, mjölk och ved så därför uppstod en skuld. Företaget struntade i hur de anställda skulle klara sej, någon sjukkasse fanns ju ej på den tiden. Några arbetskamrater till farfar samlade in 70:- kronor så att de skulle klara sig fram till nästa lön.

1909 flyttade familjen till Norrgården på Bulten. Där bodde man fram till 1921. Det finns inte så mycket antecknat i Tures bok om den tiden. Det mesta handlar om hans uppväxt och tankar och det kan vara nog så intressant men jag har valt att inte ta upp det här. Det står ju att läsa i Mayas bok.

Marianne Elofson

Två röster i Bergslagen - samma arbetsplats

Rune Persson med dragspelet framför villan på Barnängsgatan

**Rune och Gurli Persson,
Hallstahammar, båda
pensionärer**

Intervju utförd den 6 april 1988

DE VISAR MIG RUNT I VILLAN och tar fram saker som de samlat på sig under årens lopp. Rune har samlat och samlar fortfarande saker från musikens område. Gurlis stora passion är äggkoppar, ett samlarintresse sedan barndomen. Nu har de som pensionärer obegränsad tid att sköta om sina hobbies.

Vi sätter hos tillrätta i ett av rummen för att börja samtala om den tid som Rune var leksaksfabrikant. Rune börjar: Ja, jag heter Rune Persson och är 75 år. Jag byggde en stuga här på Barnängen. Då var jag Bultfabriksarbetare. Vid trettio års ålder tyckte jag att det var dags att göra något åt vår boendesituation. Man bodde för jåkligt på Bultbacken. Kåkarna var för länge sedan utdömda.

När jag kom in i eget hus så började en tanke växa fram. En ide att börja tillverka trälek-

saker. Tanken växte till handling. Det var under andra världskrigets slutfas som jag började att inreda vårt garage till snickeriverkstad. Jag höll väl på lite så där på fritiden med lite tillverkning mest för ro skull. Jag var med på en mäsasom hölls i början på 40-talet här på Sporthallen. Gurli var också med hon hade ju sybehörsaffär då. Det är den enda utställning jag varit med på, med mina leksaker. När andra världskriget tog slut så började vi bultarbetare att strejka och det räckte i sex månader. Jag jobbade sedan kvar i två månader, för att sedan helt ägna mig åt leksakstillverkningen.

Det var inte lätt i början att få igång någon försäljning. Man måste ju ut på marknaden och prata för varan. Samtidigt skulle man stå i snickeriet och producera leksaker. Rune vickar lite på stolen och det syns riktigt hur han tänker tillbaka i tiden.

Du förstår man behövde material också. Jag hade en dragkärra efter cykeln och med den

hämtade jag det mesta på godsmagasinet här vid SJ:s station i Hallstahammar. Det är ju rivet nu. Nästan alla transporter gick med tåg. Axlarna till mina leksaksbilar och plattjärnen (som var 4 meter långa) till mina xylofoner de köpte jag på Axelfabriken. Då hyrde jag en lastbil för de här grejerna vägde flera hundra kilo. Skulle man tagit dragkärran så hade det väl tagit flera dar att forsla hem järnet. Men när sakerna var klara för leverans togs dragkärran fram.

Man var en sådan där ”provryttare”, som de kallade försäljare förr. Då hade man en väska med sig och det var bara tåg som gällde då. I väskan förde man med sig de leksaker urval alltså som kunden fick titta på och hade man tur så fick man en beställning. Tågresorna var endast över dagen, de kunde gå över sträckan Kollbäck - Köping - Arboga och sträcka sig till Örebro ibland. Ibland över Ramnäs (där köpte de aldrig något), Fagersta och ända upp till Ludvika. Ibland tog jag turen upp till Lindesberg och även Nora. På den tiden kunde man åka tåg lite varstans.

När jag hade det som allra värst med resor och tillverkning kom alltid brorsan Allan och hans fru till undsättning. Vi jobbade kvällar och helger. Fritid fanns knappast på den tiden. Gurli fick sköta allt hemjobb, för det var ju många som ringde. 1948 var det år då jag slutade med tillverkningen. Det året var jag ute och reste med Metall, det var deras jubileumsår. Hans Gustavsson var med på den resan. Då hade jag spel med mig som jag passade på att sälja. I Småland

sålde jag inte ett enda spel. Det gick bättre i Jönköping. Där var det en som beställde 500 st. Kommer ihåg att någon resa gjorde jag även till Gävle.

Tio år efter det jag slutat med min leksakstillverkning fick jag ett brev från Mora skolstyrelse. De ville beställa 100 st xylofoner av mig. Det var ett sorgkantat brev de fick tillbaka. Där jag skrev att jag upphört med min tillverkning.

Hela min maskinpark fick jag sålt efter det jag slutat. Jag hade även lite plattjärn kvar och det gick också åt. Så det gick snabbt att avverka alltihopa säger Rune utan vemod i rösten.

Nu skall jag demonstrera lite leksaker för dig Bo Lage, jag har sparat en del hemma, annars finns hela min kollektion att bese på Tidö Slott som du vet. Rune tar så fram en låda med leksaker och börjar visa mig, han gör det med stor inlevelse. Han spelar lite försiktigt på den uppställda xylofonen. Jag gjorde bland annat kromatiska xylofoner - och så slår han lite på spelet - musikhandlarna köpte tusentals av den. Det var en stor försäljningsartikel.

Däremot var leksakshandlarna inte alls intresserade. Min konstruktion av xylofonen var enkel. Det var stålplattor som var uppsatta på en träram och man slog med små träklubbor på plattorna.

Rune demonstrerar igen. På ena sidan vita tangenter och på motsatta svarta. Det var precis som ett piano. Jag hade målat plattorna i olika färger, barn tycker ju om färggranna leksaker och Rune småler åt sin färgidé. Var man lite musikalisk så gick det fort att lära sig spela på min xylofon. Trälasterbilar sålde jag däremot till leksakshandlarna med stor framgång. Lastbilen hade en gummimotor en kraftig gummisnodd under bilen. Den fungerade på så sett att man drog upp snodden och så rullade bilen iväg sisådär tre till fyra meter och så backade den halvmeter. En rätt genialisk uppfinning säger Rune, jag skrev i min broschyr att bilen även kunde backa.

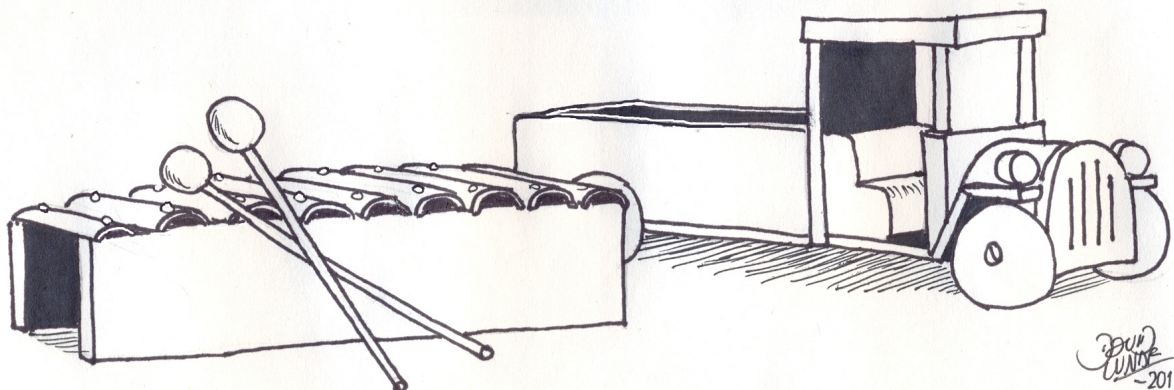
Rune demonstrerar sin lastbil flera gånger och den fungerar perfekt. Det är klart, säger han att gummisnodden blev med tiden utnött och fick bytas. Men det blir ju fel på alla motorer.

Vi fortsätter att ta fram leksaker ur hans låda. Det är tåg, vagnar, färggranna lokomotiv, ledgubbar eller sprattelgubbar som man också kan kalla dem. Gubbar som var försedda med snören, när man ryckte upp och ner i snörena så blev gubbarna levande. När vi pratar om dessa ledgubbar så kommer Rune in på detta med dockteater. Han har gjort flera stycken sådana. Rune

hade spelat in sagor på band, men han har bara visat barnbarnen detta. Figurerna gick på bana och Jag rörde på dem när kassetten spelade upp teaterstycket. Även dessa leksaker finns på museet i Tidö Slott.

Det är tydligt att Tidö Slott intresserar Rune för han börjar berätta att det finns ett oinrett rum där. De tror att Axel Oxenstierna hade tänkt inreda en kyrksal där. Men planer finns visst på att göra salen till en konsertsal. Det skulle den passa till.

Jag tillverkade även pussel i flera års tid. Det var en bra artikel, det var nästan ett heltidsarbete under dessa år man höll igång tillverkningen. Maskinutrustningen hade också blivit större, Jag hade bland annat skaffat mig cirkelsåg, bandsåg, figursåg och kontursåg, som jag nu kommer ihåg. Jag hade också ett tillverkningsnamn på mina pussel de hette: **RUALL** (= **Rune** i **Hallstahammar**). Jag tillverkade mina pussel av plywood. Plywooden var lätt att kapa och även att arbeta med i övrigt. Stora pussel var det, en halv meter i fyrkant. Ungarna fick hålla till på golvet när de skulle lägga pusslet. Jag köpte planscher av olika motiv för att tillverka dessa pussel. För det mesta var det djurmotiv. Ungarna gillade de här pusslen. Så lutar Rune sig bakåt i stolen och tänker tillbaka - men inget blir sagt.

Trätillverkningen av leksaker gav mycket annat också. Man träffade folk och fick massor av nya kontakter. Jag var ute och spelade i Folkparkerna den här tiden också. Rune tar så fram några tidningsurklipp, samt visar en katalog på olika dansband m.m. På en sida finns han och två andra grabbar, samt under deras bild är Zarah Leander. Man var i gott sällskap säger Rune, men det här kan vi tala om en annan gång om du har lust.

Det kan här noteras att när Rune återgick till Bulten så blev han arbetskamrat med Thore Skogman och de hade många gemensamma nämnare. De spelade bland annat revy ihop i Hallstahammars Folkets Park. Jag fick ju vara med för att jag spelads piano, annars hade de inte kunnat sjunga, så skrattar Rune åt det hela.

Så småningom kommer vi tillbaka till ämnet för vår pratstund. Rune börjar med att säga: de bästa affärerna gjorde jag med de grossister jag kände. Just nu kommer jag ihåg en i Västerås. Han var pappersgrossist. Inköpschefen Natan Engström var en gammal hallstapojke som jag kände sen tidigare. Han köpte leksaker för 500:-. Det blev mitt första startkapital. Då var man glad.

Då kunde jag investera i nya maskiner. Bland annat köpte jag en klippmaskin, som klippte de där stålstängerna. De som sedan blev axlar till bilarna. Den klippingen slapp jag sedan att eländas med. En press att göra hål i stålplattorna till xylofonerna blev det också. Så på det viset kunde jag utöka maskinparken och det blev en liten fabrik - tyckte jag i mitt garage här i villan. Och nära till jobbet hade jag. Jag tyckte

"Hej Hallsta" hette 1953 års revy. Medverkade gjorde Gunnel Lindberg, May-Lis Rundgren, Eij-Lis Forsgren, Lasse Lundberg, Lennart Eriksson, Arne Lindkvist och Rune Persson.

det var bra att man kunde klara av hus och familj, men man var ju ung och stark på den tiden. Vi hade även fått en son under den här tiden. Vår son blev aldrig någon brukspojke. Han bor nu med sin familj i Stockholm.

Vi känner båda att vårt samtal håller på att glida över till något annat. Rune säger att visst fanns det jobb på Bulten och Bruket efter strejken, men jag ville pröva på något annat. Sedan var det det där med förmännen. De var inte av denna värld. De hade bara en tanke i huvudet och det var att trycka ner arbetaren.

De var dumma helt enkelt, säger Rune med skärpa i rösten. Det är väl annorlunda med dagens basar hoppas jag, det borde åtminstone vara ett annat klimat mellan arbetare och förmän idag, men det hör inte hit nu. Det kom bara av sig själv när man sitter så här och pratar. Jag ser på Rune att han vill säga mer, men jag avstår att fråga honom. Vi förstår nog varandra ändå.

Gurli heter jag, i min ungdom fick jag heta "Gulli" och jag kommer från Dala-Järna och det hörs nog på dialekten. Spåren går aldrig ur. Dalfolket behåller sin dialekt fast de flyttar från Dalarna tror jag! Och så skrattar honom hjärtligt. Så kommer vår lilla pratstund igång. Gurlis Sybehörsbutik och Leksaker hette min affär. Jag tog över den efter Borgenäs här i Hallstahammar. Det var roligt att göra affärer med hallstaborna. De var trogna kunder. De allra flesta kunderna var kvinnfolk och de hade för det mesta barnen med sig in i affären. Jag sålde ju Runes leksaker och det var klart att det var dem som drog barnen in i butiken. Så det kunde ibland bli lite bråkigt inne i butiken, när barnen inte fick de leksaker som de så gärna ville ha. Det hjälpte inte att gråta. Pengarna skulle användas till annat. Men till jularna, då gick leksakerna att sälja. Då fick barnen sina åtrådda träleksaker.

Affären låg bra till på den tiden, nästan i centrum till skillnad mot idag. Hallstahammars centrum är idag Hammartorget. Jag ångrar ingenting från den tiden fast det var mycket jobbigt. Gurli sänker huvudet och det blir tyst en stund. Till slut kommer orden, man hade familj att tänka på också. Vår son Ulf var ju liten då. Han var med här i butiken ibland. Annars hade det blivit för mycket spring i trappen för att titta till honom.

Vid åttatiden på morgon var jag igång i affären för jag öppnade kl 9. Höll sedan på till kl 7 på kvällen. Rune hade sitt att tänka på så där hade man inte mycket hjälp att hämta, så skrattar Gurli hjärtligt åt Rune som tiger.

Julhelgerna var väldigt jobbiga. När man kom upp i lägenheten på kvällen var man helt färdig. Ändå hjälpte Rune till i butiken på kvällstid. Man skulle tänka på att vara trevlig hur trött man än var. En god service måste det vara annars tappade man kunder. Ett vänligt bemötande var ju ett "måste" hur kunden än var mot mig, säger Gurli med eftertryck. Tänk så det kunde se ut i butiken ibland. När det var blötsnö ute var det som värst här inne. Små pölar av vatten. Kunderna gick runt och tittade på våra varor så då blev det sjöblött på golvet. Det var det första man fick ta sig an, så var det golvstädningen efter stängningsdags. Det var jobbigt, jag ser att Gurli drar sig till minnes för hon säger ingenting. Men jag skall inte klaga, säger hon till slut. Den tiden är nu förbi.

Idag när jag kommer in i en liten affär, så vill jag att expediten skall vara uppmärksam mot mig, precis som jag var, när jag var expedit. Men så är det inte alla gånger idag.

Efter det jag upphört med Sybehörsaffären så öppnade jag ett inlämningsställe för kemtvätt. Kristensen hette han som hade kemtvätten i Köping. Vi var

bekanta sedan tidigare, det var därför jag tog på mig det jobbet. När han upphörde med sin kemtvätt var det en från Katrineholm som tog över tvätten och jag fortsatte att ha inlämningsstället. Efter några år så dog han i Katrineholm och då tyckte jag det var dags att sluta med inlämningsstället.

Det hade varit en rolig tid med mycket kunder. Det hängde kläder överallt här på bottenplan och säckar med kläder som skulle hämtas – Gurli pekar på olika platser i rummet där vi sitter – allt gick som på räls, katrineholmarna hämtade och lämnade kläder. Det fungerade bra säger Gurli med inlevelse.

Det blir tyst en lång stund. Vi kommer in på andra ämnen. Rune var ute och spelade en hel del i Folkparkerna med egen orkester och bland annat var nuvarande bostadsministern Hans Gustavsson med. Jag kan inte förstå hur han kunde bli

minister, han som knappt sa ett ord på den tiden vi var ute och musicerade. Det kommer även fram att Gurli har ett gott musiköra. Hon sjung andra stämman i kyrkokören hemma i Dala-Järna. Hon fick aldrig chansen att vara med i svängen när Rune var ute. Kanske var hon tänkbar som vokalist men hon fick aldrig vara med säger Rune. Gurli har nog gått miste om mycket, så skrattar båda åt saken.

Här upphör min lilla intervju och vi pratar så vidare över en kopp kaffe. Perssons villa har under många år varit ett hantverkshus i miniatyr, kan jag gott konstatera. Den som har tid och lust gör en tripp till Tidö Slott och dess leksaksmuseum. Rune Perssons träleksaker väcker säkert minnen hos några.

Hallstahammar i april månad 1988

Bo Lage Larsson

Gurli och Rune på söndagspromenad. Flickan mellan dem är Runes brorsdotter Marianne (Elofson). Till höger Mariannes mamma Valborg, gift med Allan Persson. Platsen är Västeråsvägen, numera Hammartorget. Till vänster syns cykelaffären - som fortfarande finns kvar. Villan till höger stod där ICA Matkassen nu ligger.

Avs:

Svedvi Berg Hembygdsförening
Skantzen
734 40 HALLSTAHAMMAR

Aktuellt

Bästa medlemmar i Hembygdsföreningen! Här kommer lite information om vad som händer den närmaste tiden.

STUDIECIRKEL

I maj i år genomförde vi tidsresor på hembygdsföreningen tillsammans med 7-klassare och deras lärare från Lindboskolan. Det gick bra. Vi har fått höra mycket positivt från både elever och lärare, och nu vill de gärna att vi ska göra något liknade för de nya 7-klassarna i vår.

Därför planerar vi att nu i höst genomföra en "studiecirkel" för att lära oss mer om tiden runt sekelskiftet i Hallstahammar och i Sverige. Vi träffas 2 förmiddagar i månaden, ser på film, gör studiebesök, läser om sekelskiftet, går igenom hembygdsföreningens samlingar och mycket mera och börjar träffarna i oktober. Vilken veckodag är ännu inte bestämt.

Vi vänder oss inte enbart till Er som vill delta i tidsresorna utan till alla medlemmar som vill lära sig lite mer om sekelskiftet.

Anmälan sker till hembygdsföreningen tel. 0220-174 09 eller mail info@svedviberg.se och tala också om vilken veckodag som passar bäst.

På **Fårets Dag** den 17/9 på Åsby har vi öppet i lantbruksmuseet och säljer tunnbröd och kalvost.

Vecka 43 och 44 är det **Kulturveckor** i Hallstahammar och då kommer skolelever hit till Skantzen och blir guidade och så får de prova på olika saker, på det vis man gjorde förr. Vi vet inte riktigt vad dom ska göra än, men förra året stoppade dom korb, skurade mattor och fick prova på att spinna. Är det någon som tycker att det vore roligt att hjälpa till så hör av dig till Regina på kontoret, antingen på mail eller telefon 0220-174 09.

Gammaldags Jul blir det på Skantzen den 11/12. Hela veckan före ska vi hålla på och förbereda så hela Skantzenområdet blir "juligt" och fint. Vi ska t.ex. pynta, göra girlanger, hämta gransris och lägga ut, hämta enris, binda kransar, stöpa ljus, göra sillsallad, koka gröt och mycket mycket annat. Tycker Du det låter roligt att vara med, är vi tacksamma att få en hjälpende hand. Både någon dag i veckan och framför allt på söndagen behöver vi många händer som hjälper till. Hör av dig till Regina på mail eller telefon.

Medlemsträffar ska vi ha - se annons på sidan 2. 19/10 tänkte vi ha en **städdag** på Skantzen. Hoppas Du kan hjälpa till!

Vi skulle vilja få igång små grupper med något som Ni är intresserade av, t.ex. tunnbrödsbakning, fotosortering, utveckla området, göra i ordning våra gamla föremål som vi har i lager eller något annat Ni är intresserade av. Alla som vill, har tid och framför allt tycker det är roligt, är hjärtligt välkomna att vara med i vår samvaro och hjälpa till eller bara komma och prata.

*Bästa hälsningar
styrelsen i Svedvi Berg Hembygdsförening*